

ЗОРНЫ СВІТАНАК

У Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры адкрылася літаратурна-дакументальная выстаўка «Залатая раница беларускага адраджэння», прысвечаная гістарычнаму перыяду, знакаваму для гісторыі, літаратуры, адукацыі і культуры Беларусі.

125-годдзе Кандрата Крапівы, Майсея Кульбака, Міхася Чарота; 135-годдзе Змітрака Бядулі, 120-годдзе Міхася Зарэцкага і Віталія Вольскага, 115-годдзе Андрэя Александровіча і Алеся Салагуба, 110-годдзе Юлія Таўбіна... Гэты год аказаўся багаты на юбілеі. Супрацоўнікі музея зрабілі шмат для таго, каб ушанаваць імёны нашых творцаў. Ладзіліся шматлікія выстаўкі, у найбольш неспрыяльныя эпохі гісторыі — віртуальныя. Адкрываліся новыя факты, збіраліся ўнікальныя фотаздымкі і дакументы.

Новая экспазіцыя — своеасаблівае падвядзенне вынікаў за год, і таму гэта сапраўды важная і адметная падзея ў жыцці горада і краіны. Тым больш што гэтым разам музейшчыкі прапануюць наведвальнікам пазнаёміцца не толькі з жыццём і творчасцю літаратараў, але і здзейсніць падарожжа ў 1920—1930-я гады, якія па праве атрымалі назву «залатой раницы беларускага адраджэння». Дырэктар Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры Сяргей Усік выказаў спадзяванне, што тут кожны наведвальнік зможа адкрыць для сябе нешта новае, пераасэнсаваць і лепш зразумець эпоху, у якой шчыравалі на літаратурнай ніве беларускія класікі.

Невыпадкава на адкрыцці выстаўкі прагучала «Купалінка», створаная паводле беларускага фальклору. Яна ўвайшла ў п'есу «На Купалле», напісаную Міхасём

Чаротам. У 1920-я гады падчас спектакляў «Купалінка» прагучала са сцэны больш за 400 разоў. Ёсць на выстаўцы і нотны зборнічак кампазітара Уладзіміра Тэраўскага, які прыдумаў музыку для гэтай песні, а таксама багата працаваў з беларускім фальклорам.

Экспазіцыя дае магчымасць лепш пазнаёміцца з тэатральным жыццём згаданага часу. У 1920-я гады былі створаны чатыры беларускія тэатры, польскі і яўрэйскі. Так, з Беларускага таварыства драмы і камедыі, які збіраўся ў клубе з назвай «Беларуская хатка», «паходзяць» акцёры БДТ-1. У 1926 годзе ў Віцебску запрацаваў БДТ-2, сёння гэта Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя Якуба Коласа. З 1930 года яго дырэктарам быў Віталь Вольскі. З вандрунай тэатральнай трупы, якую ўзначальваў Уладзіслаў Галубок, вырас БДТ-3, які «асеў» у Гомелі. На жаль, у 1937 годзе тэатр быў расфарміраваны.

На выстаўцы можна паглядзець старыя публікацыі, прысвечаныя культурнаму жыццю таго часу. На экспазіцыі прадстаўлены матэрыялы з фондаў музея, Прэзідэнцкай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь, выкарыстаны электронныя копіі часопісаў з Нацыянальнай бібліятэкі.

20-я гады мінулага стагоддзя адзначыліся неверагодным уздымам на ўсіх культурных і адукацыйных франтах. Была створана Навукова-тэрміналагічная камісія, у склад якой увайшлі Янка Купа-

ла, Сцяпан Некрашэвіч, Язэп Лёсік, Уладзіслаў Чаржынскі, Мікола Шчакаціхін. Была распрацавана тэрміналогія для асноўных галін ведаў.

У 1922 годзе створаны Інстытут беларускай культуры. Пры ім працавала цэнтральнае бюро крэйзнаўства, якое выдавала штотомесны «Наш край», дзе друкаваліся цікавыя артыкулы, даследаванні па гісторыі Беларусі, этнаграфічныя знаходкі. Запрацавалі новыя навучальныя ўстановы. Выходзіла шмат падручнікаў, слоўнікаў на беларускай мове. Некаторыя з іх таксама паддзены ў музейнай экспазіцыі. Тут можна нават сустрэць буквар для дарослых і слоўнік для ваенных.

І, вядома ж, выстаўка знаёміць з выданнямі і рэчамі пісьменнікаў, якіх багата прыйшло ў літаратуру ў 1920-х гадах. Сярод іх лямпа з хаты сваякоў Міхася Зарэцкага ў

рукамі яго маці. Каштоўныя фотаздымкі вяртаюць нам памяць пра творчую моладзь «залатой раницы», хоць, на жаль, дакументаў і сведчанняў пра культурныя дасягненні таго часу з-за гістарычных падзей, якія адбыліся ў далейшым дзесяцігоддзі, засталася вельмі мала.

І да гэтага часу мы мала ведаем пра творчасць пісьменнікаў таго перыяду. Як заўважыў вядучы навуковы супрацоўнік аддзела беларускай літаратуры XX—XXI стагоддзяў Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы НАН Беларусі Анатоль Трафімчык, літаратура доўгі час замоўчвалася, сёння яна даследавана мала, і навукоўцы кожны год працягваюць адкрываць унікальныя рэчы. Матэрыя-

вёсцы Новае Сяло Талачынскага раёна, дзе пісьменнік часта бываў і, як запэўніваюць сваякі, менавіта пад гэтай лямпаю пісаў «Вязьмо». Таксама тут можна ўбачыць альбом, які належаў Міхасю Чароту, ці ракавінку, якую ён прывёз са свайго адпачынку, ручнік, вытканы

лы, прадстаўленыя на выстаўцы, колькасна і якасна сведчаць пра творчы дасягненні, якія Беларусь мела стагоддзе таму. Пра гэта трэба казаць унутры краіны і дэманстраваць як візітоўку нашай культуры ў свеце.

Алена ДЗЯДЗЮЛЯ.

Аб духоўным

Вытокі дзяржаўнасці і не толькі

Беларуская праваслаўная царква налета адзначыць 1030-годдзе

Традыцыйна ў канцы года ў Беларусі праходзяць «Калядныя чытанні». Гэта маштабны царкоўны форум у галіне адукацыі, культуры, сацыяльнага служэння і духоўнай асветы, які праводзіцца ва ўсіх епархіях і экзархатах Рускай праваслаўнай царквы. Заключныя мерапрыемствы ў Маскве збіраюць больш за пяць тысяч удзельнікаў, якія абмяркоўваюць новыя тэндэнцыі і фарматы ў адукацыйных, духоўных працэсах, што адбываюцца ў жыцці грамадства і царквы.

Беларускія «Калядныя чытанні» заўсёды ўлічваюць спецыфіку нашага рэгіёна. Сёлета яны прайшлі пад назвай «Ад купелі хрышчэння — да вяршынь рэлігійнай думкі: 1030-годдзе заснавання Полацкай епархіі і 200-годдзе з дня нараджэння Фёдара Міхайлавіча Дастаеўскага».

VII Беларускае калядныя чытанні ладзіліся Беларускай праваслаўнай царквой у партнёрстве з міністэрствамі адукацыі, культуры, аховы здароўя, працы і сацыяльнай абароны, інфармацыі, а таксама з Нацыянальнай акадэміяй навук.

ПУНКТ АДЛІКУ

Мітрапаліт Мінскі і Заслаўскі Венямін, Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі аб значным юбілеі беларускага праваслаўя гаворыць так:

«Менавіта з праваслаўем звязана станаўленне наро-

да з разрозненых плямёнаў. Праваслаўная вера забяспечыла духоўнае сталенне, вызначыла маральныя асновы народа і ў прынцыпе прадвызначыла гістарычны шлях развіцця. І сёння мы можам з упэўненасцю сказаць, што праваслаўе з'яўляецца асновай нашых каштоўнасцей арыенціраў. Ён заўважыў, што, вывучаючы гісторыю Полацкай епархіі, нельга абмінуць асобу князя Уладзіміра. Часта даследчыкі не звяртаюць увагу на духоўныя аспекты асэнсавання таго, што адбывалася з Уладзімірам. Звычайна разглядаюць яго ўчынкі і дзеянні толькі як негатывы, хоць такі лад жыцця і паводзіны былі характэрныя для тагачасных насельнікаў нашых земляў. У 988 годзе князь Уладзімір прымае хрышчэнне, пасля чаго моцна мяняецца яго мысленне, і ён пачы-

нае клапаціцца аб тым, каб пашыраць веды на іншых. Пашырэнне праваслаўя на полацкіх землях спрыяла іх развіццю. Змянілася культура чалавечых адносін. Можна сказаць, што ў той час закладваліся духоўныя каштоўнасці народа.

ГІСТОРЫЯ

Распаўсюджванне хрысціянства на беларускіх землях пачалося раней за афіцыйнае хрышчэнне Русі ў 988 годзе. Але, як заўважыў старшыня Сінадальнай гістарычнай камісіі Беларускай праваслаўнай царквы, протаіерэй Аляксандр Раманчук, на жаль, пісьмовыя крыніцы не ўтрымліваюць пра тое дастатковых сведчанняў, мажана толькі гаварыць аб пашырэнні пазіцыі хрысціянства на нашых землях з часоў хрышчэння па абрадзе Усходняй Царквы княгіні Вольгі (на думку большасці даследчыкаў — у 957 годзе), пасля чаго на вызначаных ёй месцах пачалі будавацца храмы

У 1992 годзе пад старшынствам мітрапаліта Філарэта, першага Патрыяршага Экзарха усяе Беларусі, адбылася навуковы дыспуты на тэму, калі ўсё ж бы-

ла створана епархія на беларускіх землях. Тады была ўзгоднена дата — 992 год (праз чатыры гады пасля прыняцця хрышчэння князем Уладзімірам). І менавіта ад гэтай даты вядзецца адлік гісторыі праваслаўнай царквы на нашых землях. У 1992 годзе ўрачыста было адзначана яе 1000-годдзе. Але і сучасны юбілей мае вялікае значэнне, бо апошняе 30-годдзе — значны этап у гісторыі развіцця беларускага праваслаўя. У гэтыя гады адбылося адраджэнне царкоўнага жыцця, вяртанне беларусаў да духоўных асноў, якія былі важныя для нашых продкаў. 1030-годдзе — нагода асэнсаваць наноў гістарычны шлях праваслаўя на беларускіх землях і асабліва паразважаць аб працэсах, якія адбываліся на працягу апошніх дзесяцігоддзяў.

Ужо вызначана дата для святкавання юбілею — 7 верасня 2022 года. На працягу года пройдзе шэраг разнастайных мерапрыемстваў: урачыстыя богаслужэнні, хрэсныя хады, круглыя сталы, міжнародныя канферэнцыі з удзелам вучоных Акадэміі навук, асветніцкія акцыі.

АДУКАЦЫЯ

«На сучасным этапе найбольшую актуальнасць набывае пытанне ўзаемадзеяння царквы і дзяржавы з мэтай павышэння ўвагі агульнаадукацыйнай сістэмы да выхавання высокамаральнай асобы навучэнца, якое павінна быць заснавана на традыцыйных каштоўнасцях нашага народа — на хрысціянстве, — заўважыў старшыня Сінадальнага аддзела па супрацоўніцтве са свецкімі ўстановамі адукацыі Беларускай праваслаўнай царквы, протаіерэй Фёдар Поўны. — Патрыётам немагчыма быць, калі не ведаеш духоўных правілаў свайго народа. Гэта аксіёма. Абстрактна любіць Радзіму — гэта тое ж самае, што любіць паразважаць аб працэсах, якія адбываліся на працягу апошніх дзесяцігоддзяў. Ужо вызначана дата для святкавання юбілею — 7 верасня 2022 года. На працягу года пройдзе шэраг разнастайных мерапрыемстваў: урачыстыя богаслужэнні, хрэсныя хады, круглыя сталы, міжнародныя канферэнцыі з удзелам вучоных Акадэміі навук, асветніцкія акцыі.

Полацкага княства прыпадае на часы, звязаныя з прыняццем хрысціянства. Усяго праз сто гадоў пасля заснавання полацкай кафедры ў нашай гісторыі з'явілася такая асоба як Ефрасіння Полацкая — найадукаванейшы чалавек свайго часу, і яе манаскі сан і шчырае служэнне Богу не перашкодзілі ёй быць грамадскім дзеячам і міратворцам, спрыяць асвеце народа. Не трэба забываць, што хрысціянства сфарміравала і матэрыяльную культуру нашага народа. Гэтыя тэзісы закладзены ў школьны факультатыву «Духоўнасць і патрыятызм», створаны па ініцыятыве праваслаўнай царквы з блаславення Экзарха Уладзікі Веняміна ў супрацоўніцтве са свецкімі спецыялістамі і прадстаўнікамі канфесій, якія з'яўляюцца традыцыйнымі на тэрыторыі краіны. «Гісторыя стварэння Полацкай епархіі сведчыць пра тое, што рэлігійныя погляды на мараль і жыццё ў цэлым маюць вялікае значэнне ў станаўленні нацыянальнай самасвядомасці і вызначаюць вектар развіцця народа. Таму дзецім важна разумець свае духоўныя вытокі», — адзначыў Фёдар Поўны.

Алена ДЗЯДЗЮЛЯ.